

בסיעתא דטימיא

שיעור שבועי

הגאון הגדול

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת ויקרא | 602

כ"ז באדר תשפ"ג

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004

www.kolhalashon.com

גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.
מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקיימים מיד כוכבית * סולמית #
ואחריו את מספר השיעור **34551410** ולסיום סולמית #

פרשת ויקרא תשי"ג

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנץ"

לע"נ שמעון ב"ר שאול לוסטיג ז"ל
לע"נ שמואל ב"ר משה גודלבסקי ז"ל
לע"נ אברהם יצחק ב"ר אליעזר מנחם ושרה שפס ז"ל

הקפידה התורה על הרכוש של הזולת על אחת כמה וכמה על גופו, ובזה שיקדים יקיים ואהבת לרעך כמוך, ולכן יקדים להשיב את האבדה. הצעתי דברי לפני מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ואמר, שמאחר וזמנה של בדיקת חמץ הוא "אור" לארבעה עשר, וכמו שכתב הביאור הלכה [סימן תל"א ס"ב ד"ה ולא יאכל], שזמן בדיקת חמץ הוא בתחילת הלילה לא רק מדין זריזין אלא שזהו עיקר זמנה, ואם כן הרי היא מצוה עוברת והיא קודמת. ובהשבת אבדה קיים כלל שלך קודם, לכן גם מצוה זו של בדיקת חמץ בזמנה אין לוותר עליה, כדי להשיב אבדת חבירו מוקדם יותר.

מצא אבדה תוך כדי בדיקת חמץ

טיאלה :

מעשה באדם שבדק חמצו במכונת שהוא קנה מיד שניה, וכשהוציא את הכסאות מהרכב כדי לשאוב את כל פירורי החמץ שהצטברו שם, הוא מצא טבעת זהב משובצת ביהלום יקר שהיתה מתחת לכסא. הוא מסתפק, אם אשתו של המוכר תחבה את אצבעותיה בין דפנות הרכב לכסא, והטבעת נחלצה מהאצבע, והיא שייכת לה, או שמא אשה אחרת נסעה במשך השנים וממנה נאבדה הטבעת, אך יותר מסתבר כצד א', האם יפסיק באמצע הבדיקה ויטלפן לברר של מי הטבעת?

תשובה :

מעיקר הדין ודאי שצריך קודם לגמור את בדיקת החמץ, דהרי אפילו אם מצא אבדה לפני בדיקת חמץ חייב לבדוק את חמצו לפני שיקיים מצוות

השיבת אבדה או בדיקת חמץ מי קודם

טיאלה :

אדם, בצאתו מבית הכנסת, הלך לביתו לקיים מצוות בדיקת חמץ באור לארבעה עשר, והנה לפניו על הארץ חבילה עטופה ובה סכום כסף רב. הוא רוצה להשיב אותה לבעל הכסף, כי ודאי המאבד דואב וכואב מאד על אבדן רכושו, וככל שיקדים למצאו ולהשיבו, יחסוך מבעל הכסף עגמת נפש נוראה. האם יעסוק תחילה בבדיקת חמץ כי חביבה מצוה בשעתה, והרי נאמר בהשגות הראב"ד (על המאור הקטן תחילת מסכת פסחים), שלכן כתבה המשנה "אור" לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר, משום שכל המקומות שהוא צריך להקדים לתחילת הלילה כגון בדיקת חמץ... שעדיין יש שם אור היום, שנו בהם "אור", לכן הבדיקה קודמת, כי חביבה מצוה בשעתה. או שמא יעסוק תחילה במצות השבת אבדה שכל רגע שאינו משיב הוא מבטל מצות עשה, וגם פגע בה תחילה. יעוין במסכת יומא [ל"ג.], שהכהן היה מדשן את המזבח הפנימי, לפני הטבת ה' נרות, משום שפגע בהם תחילה ואין מעבירין על המצוות?

תשובה :

נראה שמצות השבת אבדה קודמת, כי היא מצוה מדאורייתא, ואילו בדיקת החמץ היא תקנת חכמים, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, כמבואר במסכת פסחים [ד:], דבדיקת חמץ מדרבנן, ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה. ובענייננו כשהאבדה היא סכום גדול, ככל שיקדים השבתו מצותו גדולה יותר, וכתב רבנו יונה [שערי תשובה שער ג' אות ע"א], דאם

יעוין גם במש"כ ב"תורת היולדת" [פרק ל"ט סי"ד], בדבר אחות המבקשת מיולדת שתמדוד חום בשבת והיולדת יודעת שאין המדידה חשובה כל כך שיחללו עבור זה את השבת בכתיבה בגיליון, ולכן היא מסרבת, אך מאידך יודעת היולדת שאם תסרב למדוד, תכתוב האחות יותר אותיות ותציין "היולדת מסרבת למדוד חום".

וכתבנו שעדיף שהיולדת תמדוד ותאמר את מידת החום כדי למעט בחילול שבת. כי במה שהיולדת תמדוד תמנע האחות מכתובה מיותרת, ואין זה בכלל מסייע ידי עובדי עבירה אלא אדרבא מונע מעבירה. יעוין בספר 'מלכים אמניך' [פרק י' ס"ו].

אמנם יש להעיר מדברי המהרש"ם [באורחות חיים סימן תקנ"א אות ל'], דכתב בענין היריד שבין ראש חדש אב לט' באב, שהמנהג הוא שלא לקבוע מקולין למכירת בשר, אבל אם יעקבו מלמכור בשר בהמה כשרה בפרהסיא, יהיו אנשים שיקנו בשר טריפה מעכו"ם, האם לבטל המנהג כדי להציל מאכילת טריפות. וכמו כן דן שם אם להתיר תספורת בימי הספירה לאדם שאם לא יספרוהו יגלח בתער, ודעת המהרש"ם נוטה שלא להתיר.

לסיכום: מותר לו לומר לנוכרי שיבטל את האזעקה,

אם אין נוכרי, ינסה להשפיע עליהם שלא יעשו כלום. ואם דבריו לא נושאים פרי, מותר לומר להם: "המפתחות נמצאים במקום פלוני", ואם ירצו יבטלו את האזעקה. (באזעקה של מכונית קיים בד"כ מתג במקום סודי שהגנב לא ידע מקומו, מסתבר שצריך לגלות להם את מסתור המתג, כדי שיוכלו לנתק האזעקה בעזרתו).

ואף שלכאורה יש בזה משום לפני עור לא תתן מכשול, ובכל זאת מותר, מאחר ובזה מיקל מעליהם חומר האיסור, שהרי אם לא יראה להם היכן המפתחות יעברו על כמה וכמה חילולי שבת, כי הם יטלפנו וגם יכשילו את השוטרים היהודים בחילולי שבת רבים בנסיעה וכתובה וכו'. וכמו שמצינו לגבי הלכות הקפה, שמבואר בשו"ע [יו"ד סימן קפ"א ס"ו], שאשה אינה במצות הקפה, ויש אומרים שאעפ"י שמותרת להקיף פאת ראשה אסורה להקיף פאת ראש האיש. ותמה הרע"א דהרי שני איסורים נאמרו בהקפת הראש אחד על המקיף ואחד על הניקיף, ואם כן

השבת אבדה וכו"ל, וכ"ש שהוא כבר התחיל לבדוק חמץ והוא עוסק במצווה לא יפסיק. אלא שיש בנידון דידן שמצא טבעת יקרה, הרבה סברות של 'מורי התירא', שיאמר לעצמו מי אמר שהטבעת שייכת לבעלים הראשונים, ואפילו אם כן מסתמא שכבר נתיאשו. יש חשש שאם ימתין עד שיגמור לבדוק את החמץ עלול להשאיר את הטבעת ברשותו כדי שיקיים בה מצות שמחת החג לאשתו..., ולכן יתכן שמיד שמצא את הטבעת יש לו לברר אצל המוכר אם לאשתו נאבדה טבעת או למוכר הראשון וישיבה עפ"י סימנים, וצ"ע.

אזעקה התחילה לצפצף בשיבת, ושיכניו רוצים לכבות, האם לתת להם ?

טיאלה :

מעשה באדם שומר תורה ומצוות, שבאמצע שבת האזעקה שברכבו התחילה לעבוד, שכניו שעדיין אינם שומרי תורה ומצוות, לא יכלו לסבול את הרעש, ודפקו בחזקה על דלתו ובקשו ממנו את מפתחות הרכב כדי לכבות את האזעקה. הם אמרו לו שאם הוא לא יתן להם את המפתחות, הם יתקשרו למשטרה ויזמינו פורץ. נשאלת השאלה מה עליו לעשות, האם להראות להם את המפתחות כדי למנוע חילול שבת גדול יותר ע"י שתגיע המשטרה וכו', או שמא, כיון שהוא מכשיל אותם ב'לפני עור' כשמראה להם את המפתחות אסור, ומה שהם יעשו אח"כ הוא בבחינת "הלעיטוהו לרשע וימות"?

תשובה :

אם יש נוכרי, יכבה ע"י נוכרי משום שאם יש בין השכנים חולה, ודאי שמותר דהרי צרכי חולה נעשים ע"י נוכרי וכמו שמבואר בשו"ע [או"ח סימן שכ"ח סי"ז], וגם אם אין חולה מותר לעבור על איסור אמירה לנוכרי כדי למנוע ישראלים רבים מחטא, יעוין מה שכתבנו בספר 'מלכים אמניך' [פ"ו הערה כ"א]. אפשר גם לומר לנוכרי בדרך סיפור, שהצופר מפריע, ואם יבין ויבקש את המפתח מותר להראותו ואין כאן הנאה ממעשיו, כי אם סילוק נזק, וגם חיוב מחאה אין בזה כי להשתיק צופר לא דרוש רשות של הבעלים.

היתר כי עני ואביון אנכי, וילך הגאון אל בית מדרשו וישב ויאמר לו שנית אין שום היתר בדבר, רק אם עני אתה לך קח בהקפה כלים אחרים ומאכלים ומשקים של פסח, ואי"ה לאחר יום טוב אני אשלם הכל, ויען העני ויאמר אנא אדוני ימחול עוד הפעם לעיין בדבר הזה אולי ימצא לי היתר, כי אנכי מיום עמדי על דעתי ב"ה לא נהניתי משל אחרים, אמר לו הגאון ז"ל אם כן אכול אצלי, השיב, אינני אוכל אצל אחרים.

ויאמר לו הגאון אם כן הדברים עכשיו הגיע זמנו של השאילתות דרב אחאי גאון שפוסק דחמץ בפסח בטל בששים, וכדאי הוא רב אחאי גאון לסמוך עליו בשעת הדחק, והכל כשר ואולי היה עוד צדדים להתיר בצירוף דעת השאילתות וכאשר הלך העני מאתו שמח וטוב לב, התעצב הגאון ז"ל אל לבו אולי לא יפה הורה ונגלה אליו רב אחאי גאון ז"ל בחלום הלילה ואמר לו יישר כוחך כי מיום שכתבתי דעתי בספרי השאילתות לא פסק שום בעל הוראה כמותי ועתה הגיע זמני שפסקת הלכה כמותי, המקום ב"ה יניח את דעתך כאשר הנחת את דעתי, ומדה כנגד מדה יפסקו בעולם הלכה כמותך."

ויש לשאול על מה סמך הישועות יעקב בזה שפסק כשיטת השאילתות, למרות שהשו"ע והפוסקים לא פסקו כשיטה זו?

תשובה :

הנה תחילה יש לציין למה שכתב השער הציון [סימן ל"ב סק"ג] בשם הפמ"ג [שם משב"ז סק"ב], שאי אפשר אפילו לצרף לספק ספיקא, דעה שכלל לא נזכרה בשו"ע. ומאידך מצינו יש חולקים בזה וסוברים שאפשר לצרף גם שיטות ראשונים שלא הוזכרו בשו"ע, וכמו שמבואר ביד יהודה [יו"ד סוף סימן ק"י] ובנוב"י [מהדו"ק אבה"ע סימן מ"ז], ויעוין במה שהאריך בשיטות אלו ב'שדי חמד' [כללים, מערכת סמ"ך אות י"ח].

אכן אין כל זה נוגע לענייננו, מפני ששיטת השאילתות מובאת בדרכי משה [סימן תמ"ז סק"א], והוא כתב שם שיש מקומות שאפשר לסמוך על שיטה זו, וכן פסק המשנ"ב [שם סק"ב] על פי הפמ"ג שם, יעו"ש, וז"ל: "היכא דאיכא עוד הרבה צדדים להקל סמכין אשאלתות דס"ל דחמץ בפסח שוה לשאר איסורין דבששים".

גם לסוברים שאשה אינה מוזהרת באיסור מקיף, בכל זאת אסור לאשה להקיף פאת איש, משום שמכשלת אותו באיסור ניקף, ואפילו במקום שהוא יכול להקיף את עצמו גם אסור מדרבנן להקיפו, וכמבואר בתוס' [ריש מסכת שבת].

כתב הרע"א: "ואולי יש לומר דבזה ליכא איסור מדין מצוה להפרישו, דאדרבה במה שהיא מגלחת אותו בזה מפרישתו, דאם לא היתה מגלחת אותו היה מגלח בעצמו, והיה עובר בב' לאוין דניקף ומקיף ועל ידי שהיא מגלחת מפרישתו מלאו דמקיף וכו'".

וכן מצינו בתפארת שמואל [על הרא"ש בבבא מציעא פ"ה סימן מ"ב אות ג'] וז"ל: "היכא שידוע שבלאו הכי מלוה ברבית, ויש בני אדם שמוכנים ללוות הימנו בריבית, שרי ליקח הימנו למחצית שכר, שהרי יכולין לתת כוס יין לנזיר היכא שיכול ליקח בעצמו, ואפילו לפי סברתו שאסור לסייע ידי עוברי עבירה מדרבנן, אפשר דיש להתיר היכא דאדרבא מצילו מאיסור דאורייתא ומביאו לרבית דרבנן".

ומזה נלמד לענייננו, שאם ע"י שמראה להם היכן המפתחות מונחות, מצילים מאיסורים רבים יותר, מותר. וכעין זה מובא בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שהרואה את חבירו שותה יין ערלה ואינו יכול למנעו מאיסור זה אלא ע"י שיחליף את יינו בסתם יינם, שאין בזה איסור, ואדרבה הרי מצילו ממכשול יותר גדול, והרי זה דומה לקוטע אצבע מרגל חבירו כדי להצילו מקטיעת כל הרגל, דאינו נחשב למזיק אלא למתקן.

מתי חמץ בפסח בטל בשישיים

טיאלה :

מסופר על הרב מטשעבין זצ"ל שבהיותו בגלות סיביר סיפר את המעשה הבא: "בימי הגאון רבי יעקב אורנשטיין בעל הישועות יעקב, אירע פעם לעני אחד, שבילל א' של פסח מצא משהו חמץ, ולפי מה דקיימא לן דחמץ בפסח במשהו, היו כל הכלים והמאכלים ומשקים אסורים מחשש חמץ, וכן הורו לו כל הדיינים בלבוב, ויִצָּר לעני מאוד והלך אל האב"ד בעל הישועות יעקב, ובתחילה אמר לו הגאון שהכל חמץ, ויאמר לו העני ימחול נא אדמו"ר לעיין שנית בדבר, אולי ימצא איזה

ששכשך ביינו של ישראל מותר למכרו לעובדי כוכבים דלא בקיאי בשכשוך כדפרישית לעיל אבל בשתיה אסור ודווקא שלא נתכוין ליגע כדי להכעיס לישראל ולהפסידו אבל אי חזינן לדעתיה דעובד כוכבים שנוגע ביינו של ישראל כדי להכעיסו ולהפסידו, ההוא שרי אפילו בשתיה דכה"ג לא גזרו רבנן והיכא דזרק ליה העובד כוכבים החפץ לבור כדי להכעיס ואפילו אזיל מיניה כגון שתפס בו מותר בשתיה וכן איתא בתשובת רב האי בר נחשון גאון ובפסקי ריב"א, וכן מוכח הסוגיא. קרוב הדבר בעיני דאפי' אם נגע העובד כוכבים בידו להכעיס מותר בשתיה וכ"כ בתשובה, פעם אחת היה בורו של ישראל מלא יין ובא אנס אחד ונתן ידו לתוכו להכעיס והיה שם זקן אחד ירא שמים שסופו נהרג על קידוש השם בעו"ה ושמענו שלקח מן היין בכלי ושתה ממנו בפני האנס כדי שלא יהא רגיל לעשות כן לישראל אחר, עכ"ל הר"י.

וכן פסק הרמ"א [יו"ד סימן קכ"ד סעיף כ"ז]: "עובד כוכבים שנגע ביינו של ישראל, להכעיס, כדי לאסרו עליו, מותר היין אפילו בשתייה. ויש לשתותו בפני העובד כוכבים, כדי שלא ירגילו עצמם בכך".

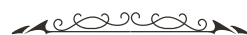
וכתב ה'מנחת יעקב' [כלל ל"ב סק"כ], שאין לומר שכיון שנגע להכעיס לא כיוון לנסכו, דאם כן אין שום חשש ביין, אם כן למה צריך לשתותו בפני דוקא? אלא ודאי שיש חשש איסור ביין, אלא שהתירו חכמים איסור קל, כדי שלא ירגיל [הגוי] עצמו. וכתב ה'דרכי תשובה' שה'בית לחם יהודה' מיקל במקום הפסד מרובה, יעו"ש.

נוכרים הזורקים חמץ לבארות כדי להכעיס

ועל פי זה דנו האחרונים שהגויים היו זורקים חמץ להכעיס לבארות המים כדי לאסור את המים על ישראל בפסח, שיתכן שיש מקום להתיר את המים, כיון שעושים כן להכעיס, ובשו"ת 'זכר יהוסף' [או"ח סימן קע"ה] כתב שבשו"ת 'ספר יהושע' [סימן ה'] כתב, שאפשר לדמות זה ליין נסך כשעושה כן להכעיס, ואולי לא היתה גם כן הגזירה דחמץ אסור במשהו בכה"ג, ולא חששו כיון דלא בדילי מחמץ, שיבא לאכול, היכי שניכר שעשה להקניטו, (יעו"ש בספר יהושע שלא הסכים כן להלכה).

אכן בעניננו עדיין צ"ע איך הישועות יעקב התיר את המאכלים, הרי כאן לא היו צירופים אחרים. שאלה זו שאלתי את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, והשיב: זה מריח פיקוח נפש. כלומר, הישועות יעקב הבין שאם הוא לא יתיר לעני את האוכל, הוא יצום כל ימי הפסח, ויסתכן, וע"כ במקום פיקוח נפש שאני, ואפשר להקל לסמוך על שיטת רב אחאי גאון.

הבן המרדך הבנים בכוונה קצת חמץ בפסח בסיר

טיאלה:

אחד הבנים המתבגרים של זוג הורים ששבו בתשובה, נמצא במהלך של התמרדות נגד ההורים אך הוא ממשיך לגור בבית. להורים נודע כי היו מקרים בהם בנם המתמרד פרק את כעסו, על ידי ששפך מעט חלב לתוך סיר המרק שהתבשל על האש, כשחשב שאף אחד אינו מבחין בו. ההורים שאלו רב מה לעשות עם סיר המרק, והרב התיר לאוכלו כי החלב בטל בשישים.

בימי חג הפסח נודע להורים כי בנם 'הגדיל לעשות' והכניס ביסקוויט שהוא חמץ גמור לתוך סיר המרק. נפשם בשאלתם מה לעשות בסיר, והרי חמץ אוסר במשהו?

תשובה:

נאמר בשו"ע [או"ח סימן תמ"ז ס"א]: "חמץ בפסח אוסר תערובתו... במשהו". וכתב המשנ"ב [סק"א]: "מדאורייתא הוי חמץ כשאר איסורים שנתערבו שאינן אוסרין תערובתן אלא כדי ליתן טעם בתערובות, דהיינו עד ששים, אלא שחכמים החמירו בו כיון דאית ביה כרת ולא בדילי מיניה כולי שתא, וי"א משום דהוי (חמץ בפסח) דבר שיש לו מתירין לאחר הפסח וכדלקמן בסי"א". והוסיף עוד המשנ"ב [שם סק"ב] בשם האחרונים: "והיכא דאיכא עוד הרבה צדדים להקל, סמכינן אשאלתות דס"ל דחמץ בפסח שוה לשאר איסורין שבטל בשישים".

ונראה דיש מקום לומר שבמקום שזרקו את חמץ להכעיס, יש להקל ולסמוך על שיטת השאילתות. דהנה מצינו בתוס' במסכת עבודה זרה [נ"ח: ד"ה כתב] שכתב וז"ל: "בזמן הזה עובד כוכבים

לגבאי להכריז על מכירה פומבית של שריפת החמץ?

תשובה:

הבית יוסף אומר [יו"ד סימן קל"ג ס"ג]: אם שכרו אדם לשבור חביות יין נסך והבטיחו לו כסף עבור כל חבית שהוא ישבור, מותר לו לקבל את הכסף. כתוב במסכת עבודה זרה [ס"ג]: "יתב רב נחמן ועולא ואבימי בר פפי ויתיב רבי חייא בר אמי גבייהו, ויתבי וקא מיבעיא להו: שכרו לשבור ביין נסך, מהו? מי אמרין: כיון דרוצה בקיומו אסור, או דלמא כל למעוטי תיפלה שפיר דמי? אר"נ: ישבור ותבוא עליו ברכה". הרי האדם הזה 'רוצה בקיומו', הוא אינו רוצה שחביות היין ישתברו מאליהן, אלא שהוא ישבור אותן כדי שירוויח יותר כסף, אומרת הגמ': 'כל למעוטי תיפלה שפיר דמי'. מתי זה נקרא 'רוצה בקיומו', כאשר רוצה שיישאר ויחזיר לבעליו או עד שיימכר, אבל כאן הוא רוצה בקיומו עד שיאבדנו בידיו, ובמקרה כזה אין זה נקרא 'רוצה בקיומו'. היה מקרה עם ילד שאכל לחמניה קודם הפסח ומצא בה מסמר שפצע את פיו; הוא התקשר אל המאפיה וסיפר להם את שקרהו; אמרו לו שיביא את הלחמניה לאחר הפסח ויבדקו אם זו לחמניה שלהם, ואם כן יתנו לו פיצויים על הפגיעה. הילד שמר את הלחמניה במקום סגור כדי להביאה לאחר הפסח למאפיה, זה נקרא 'רוצה בקיומו', כי רוצה שהלחמניה תישאר קיימת. לעומת זאת - גבאי בית הכנסת דווקא רוצה שיישרף החמץ כמה שיותר מהר, אלא שרוצה להרוויח על זה כסף, אין זה 'רוצה בקיומו', כמו גם חביות היין שכל המטרה היא להשמידן אין הן נקראות 'רוצה בקיומו'.

יש לו רק רביעית אחת יין, האם יקדש עליה ביו"ט או ישיאירה לשיבת?

שיאלה:

בימי המצור על ירושלים בשנת תש"ח היה מחסור ביין, לאחד מהת"ח הייתה רק רביעית יין בלבד, ונסתפק האם יקדש עליו בליל יו"ט שלפני שבת,

הגאון רבי חיים יהודה אפשטיין בשו"ת 'פרי חיים' [סימן י'] כתב, שאם יש שישים במים מותר, כיון דמשהו דרבנן, ובכה"ג לא גזרו ביה רבנן, על פי התוס' בע"ז. ותמה על המורי הוראות שאוסרים הבארות בפסח אם נמצא חמץ אפילו במשהו, כי ע"פ הרוב המה עושים להכעיס, ואז מותר כנ"ל, יעו"ש.

וכן כתב בשו"ת 'מקור חיים' [סאגלוביץ, סימן ט'], שיש סניף להתיר על פי דברי התוס' הנ"ל. ויעוין בשו"ת מטעמי יצחק (או"ח סימן טו) שהביא סברא זו להתיר, ומכל מקום הוא סיים להחמיר. ונראה שעל פי הפוסקים הללו שמתירים את הבארות בפסח, גם בעניננו שכוונתו היתה להכעיס יש מקום להתיר, אחרי שיוציא את הביסקוויט ונשאר בסיר רק הטעם, ויש שישים כנגדו, אף שאנחנו מחמירים בפסח לאסור בכל שהוא, זוהי רק חומרא, וכדי שלא ירגילו להכעיס את שומרי התורה, התיירו רבותינו איסור קל, כדי שלא ירגילו, ויש לסמוך בזה על השאילתות שמקל להתיר בשישים, ובפרט כשיש סניף נוסף, לומר שאין הביסקוויט חמץ ודאי, כי לא משאירים אותו להתפיח, וגם לא מכניסים לתוכו שמרים, לכן נראה שאפשר להקל לשיטות אלו, וצ"ע.

מתי אין אומרים 'רוצה בקיומו'?

שיאלה:

בביכ"נ מצאו בחול המועד פסח חבילת וופלים של חמץ, לא ידעו למי היא שייכת, ולכן עמדו לשרוף אותה (ואולי אפילו בברכה). הרבה אנשים רצו לבצע את שריפת החמץ משום שזו מצווה, ולכן הגבאי החליט לעשות מזה הכנסה לביכ"נ; עמד והכריז על סכום מסוים, והמתפללים החלו להתחרות זה בזה על קיום המצווה. ניגש ת"ח אחד לגבאי ואמר לו שזה נקרא 'רוצה בקיומו', כי הוא רוצה שיתקיים ויוכל להרוויח עוד ועוד כסף. במשנ"ב או"ח [ת"נ סקכ"א] כתוב: שיש בחמץ איסור של 'רוצה בקיומו'. האם היה נכון

מכל מקום כיון דאפשר לקדש על הפת, עדיף טפי לעשות המצוה דאורייתא.

הרי לפנינו שיתכן שהמג"א מודה לסברת הפרמ"ג שגם במצוות דרבנן ודאורייתא, אמרינן שאין מעבירין על המצוות, ושאני הכא שגם ביו"ט הוא יקדש, אלא שיעשה כן באופן פחות מהודר, על הפת.

יעוין במשנ"ב [סימן רע"א סק"ב], שמשמע מדבריו שס"ל כסברת ה'לבושי שרד', שכתב וז"ל: "ודע דקידוש של יום טוב הוא מדרבנן ומ"מ יש לו כל דין קידוש של שבת ואם יום טוב חל בע"ש ואין לו אלא כוס אחת מניחה לשבת שהיא מן התורה וביו"ט יקדש על הפת". דהיינו אחרי שהוא כתב את דינו של המג"א הוא הוסיף שביו"ט יקדש על הפת, משמע שרק בגלל שיש לו אפשרות זו, לכן ישאיר את היין לשבת.

עוד יש להוסיף סברא, שלגבי מצות קידוש השבת, יש סברא נוספת להמתין ולהעביר על מצוה של קידוש יו"ט, וזאת על פי דברי הנצי"ב ב'העמק דבר' וב'הרחב דבר' [דברים ה' י"ב] שכתב: "עיקר פשט המקרא נראה דכמו דתניא במכילתא יתרו והובא בפרש"י שם, זכור את יום השבת תהא זוכרו מאחד בשבת שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מתקנו לשם שבת, ה"נ פי' שמור את יום השבת, משמעו כך שיהי' נזהר מאחד בשבת שלא יהי' נצרך לחלל שבת אם לא יהיה לו מה לאכול ויהא מסוכן, (וזה אסור אפילו מיום הראשון בשבוע למש"כ המג"א [סימן רמ"ח ס"ק י"ד]), והכי מוכח דעת הרי"ף מדכתב אפילו לענין ביטול עונג שבת, דלהכי שרי לפרוש בים ביום א' משום דלא בטל מעונג שבת, מבואר, הא אם יהא בטל עונג שבת היה אסור, ומכש"כ אם יהא צריך לחלל שבת, ומזכור נפקא לן להקדים להכין לעונג שבת, ומשמור נפקא לן להקדים להכין שלא יהא מוכרח לחלל שבת".

וב'הרחב דבר' (שם) הוסיף: "וכבר ביארנו דאין בעיקר הדין מחלוקת, ולא כהרמב"ן בפ' יתרו שכתב דזהו סברת שמאי בביצה [דף ט"ז]: "דתניא אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת כו', אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לש"ש שאמר ברוך ה' יום יום", והוכחנו שם דאי אפשר לומר כן דפליגי בדין, שהרי במס' שבת [דף ט"ו] איתא דלא נחלקו שמאי והלל אלא בג' דברים, ועוד דמגוף

או שמא ישאירנה לשבת, כי הקידוש ביו"ט הוא רק מדרבנן, ואילו הקידוש בשבת הוא מהתורה?

תשובה:

ב'שאגת אריה' [סימן ס"ב] וב'מגן אברהם' [סי' רע"א סק"א] דנו בשאלה זו והעלו, שמי שיש לו ביו"ט רביעית אחת של יין, ואם יעשה עליה קידוש לא יהיה לו יין לשבת הבאה, ישאיר את היין לקידוש של שבת, מפני שקידוש של שבת הוא מדאורייתא, וקידוש של יו"ט הוא מדרבנן.

יעוין ב'פרי מגדים' (שם) שהעיר וז"ל: "מה שכתב אם אין לו אלא כוס אחת של שבת קודם, איכא לעיונא ביה, דאם יום טוב במוצאי שבת פשיטא דלא ימתין, ומצוה הבא לידו ראשונה עושה אותה, ואם לומר דיום טוב ערב שבת, אפילו הכי ממתין על של שבת דהוה דבר תורה על היין אם יש לו... מכל מקום אימא דמצוה דרבנן דהאידינא עדיף, והא דאין שום מצוה דבר תורה נדחית מפני "דרבנן" היינו בהגיע זמן שניהם..."

יעוין ב'שדי חמד' [מערכת יוה"כ סימן א' אות י'], שהאריך לדון בדבר מחלוקת הרדב"ז [ח"ד סימן י"ג, הו"ד במשנ"ב סימן צ' ס"ק כ"ח] ו'החכם צבי' [סימן ק"ו], לגבי מי שהיה בבית האסורים והתירו לו לצאת ליום אחד, האם ימתין ליום מקודש יותר כיום הכיפורים או ש'יצא ביום הראשון שיוכל, כי אין מעבירין על המצוות. האם מחלוקת זו נאמרה בכל מקרה, או שמא גם הרדב"ז מודה שאם המצוה הבאה לפניו היא רק מצוה דרבנן, שימתין למצוה דאורייתא, שהרי הרדב"ז ביאר את טעמו, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, ואם כן יש לומר שכל זה נאמר כששתי המצוות הן מהתורה, אלא שלנו נראה שמצוה אחת חשובה יותר, אבל כשאחת מן התורה ואחת מדרבנן, יש להמתין למצוה דאורייתא, יעו"ש, ויעוין עוד ב'חיי אדם' [כלל ס"ח ס"א] וב'נשמת אדם' [שם, ציינו המשנ"ב ה"נ] שהאריך בזה, והביא לזה ראיות ממנחות.

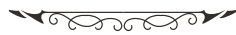
ואם כן נראה ש'השאגת אריה' והמג"א סוברים כשיטה זו, שיש לעבור על מצוה דרבנן כדי להמתין למצוה דאורייתא.

עוד יעוין ב'לבושי שרד' שכתב על דברי המג"א ה"נ: "אם יום טוב ערב שבת, ואין לו אלא כוס אחת, יניקה לשבת שהיא מן התורה, ואף על גב דיש סברא לומר דמצוה דרבנן דהאידינא עדיפא,

היו במעלת הלל שכל מעשיהם לש"ש, אלא ע"כ פליגי בעיקר דין. אבל מכ"מ נראה דכ"ע מודי בעיקר הדין דמצוה להכין מחד בשבא, אלא שנחלקו בהא שכתב הרמ"א סס"י רמ"ח דאפילו הולך לסחורה או לראות פני חברו חשוב הכל דבר מצוה ורשאי לצאת לפני השבת, אף על גב שיודע שיהא נצרך אח"כ לחלל שבת משום עוסק במצוה פטור מן המצוה".

נמצא שהחיוב לדאוג ליין של קידוש של שבת, מתחיל מיום ראשון, ולכן ישאיר את הרביעית לשבת לכו"ע.

לשון הברייתא מוכח הכי דקאמר מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לש"ש, אלמא דמשום שכל מעשיו לש"ש והיה אוכל בכל השבוע כאלו הוא מכניס אורח ועוסק בדבר מצוה שפטור מן המצוה, ועוד ביארנו שם, והכי מוכח דעת הרי"ף שכתב בטעם שאין מפליגין בספינה ג' ימים לפני שבת משום עונג שבת, ולפני ג' ימים לא בטל עונג שבת, הא אם היה בטל עונג שבת היה אסור מיום א'. ולכאורה קשה הא בביצה שם איתא תנ"ה בש"א מחד בשבא לשבתיך ובה"א ברוך ה' יום יום, אלמא דמחלוקת היא בדין, דאי אפשר לומר דכל ב"ה היינו תלמידיו המרובים כולם

להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב', ג' באייר תשפ"ג,
בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן בשעה 20:00. תפילת ערבית בשעה 19:45.

ייטיר בוח גדול למערכת קול הלשון ולראשייה, על העברת השיעור באיכות מופלאה.

ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 03-6171004

